CÎTEVA PRECIZĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU ION POPOVICI-BĂNĂȚEANUL ȘI JUNIMEA

DE

DAN MĂNUCĂ

Este cunoscută, îndeobște, atenția pe care o arătau junimiștii, mai ales Titu Maiorescu, față de orice nouă apariție a unui scriitor de talent, pe care căutau să-l atragă de îndată în rîndurile Junimii. Faptul fiind comun tuturor grupărilor literare, nu trebuie să se facă din aceasta, așa cum s-a întîmplat, un cap de acuzare. Dintre toate societățile literare românești — mai mult ori mai puțin efemere — din a doua jumătate a secolului trecut, este incontestabil că Junimea este aceea care a acordat o importanță cu totul aparte cîștigării de noi membri. O intensă activitate depuneau în acest sens nu numai Maiorescu și Iacob Negruzzi, dar și restul junimiștilor. Odată intrat în Junimea, fiecare se simțea parcă dator de a atrage noi prozeliți, pentru a asigura o maximă eficiență opiniilor junimiste, prin răspîndirea lor tot mai largă. În acest scop, se urmărea atent mișcarea culturală și literară, încercîndu-se atragerea celor ce se remarcau în diverse domenii. O deosebită atenție se acorda tinerilor și nu rare sînt cazurile de scriitori ajutați de junimiști, într-un fel oarecare, să se realizeze. Unul dintre aceștia a fost și Ioan Popovici, bănățean de felul său, căruia Maiorescu i-a atașat cognomenul cu care a intrat în istoria literaturii române: Bănățeanul.

Ieșit din anonimat prin cîteva poezii publicate în „Familia" și apoi în „Tribuna", el intră imediat în atenția lui Slavici. Cum tînărul Popovici provenea dintr-o familie care cunoscuse dezastrul financiar și moral, Slavici îi avansează o anume sumă de bani[1], după care, timp de aproape doi ani (1889 și 1890), cel astfel sprijinit nu va colabora decît la „Tribuna", iar în 1891, la o revistă projunimistă, „Foaia ilustrată". Student la Institutul teologic pedagogic din Caransebeș, el ia parte activă la întrunirile societății de lectură, citește poezii și proză, face critică literară[2], desfășurîndu-și neobosit talentul. Lecturile sale preferate sînt din Eminescu, ale cărui versuri le recită într-una și de a cărui filozofie este atît de impregnat, încît în nuvela *D-ale tinereților*, pe care o publică în „Tribuna" (1890), creează un personaj, David, care nu poate vedea altfel lumea decît prin prisma versurilor eminesciene. Dar Popovici mai are și alte legături spirituale cu Junimea: spiritul critic foarte pronunțat, exercitat nu numai asupra lucrărilor citite de colegii de institut, ci și asupra lui Iosif Vulcan însuși, a cărui piesă

---

[1] Ion Breazu, *O scrisoare a lui Ioan Popovici - Bănățeanu*, în „Luceafărul", IV, 1938, nr. 5—6, p. 26.

[2] D. Vatamaniuc, *I. Popovici-Bănățeanul*, București, ESPLA, 1959, p. 88—89.

BDD-A1492 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:51 UTC)

Ruga de la Chizălău o supune unei critici extrem de severe. Iconoclastia aceasta față de un nume oarecum consacrat este tipic junimistă și tînărul de douăzeci de ani făcea uz de ea fără multe complexe. Principiile în lumina cărora critica el sceneta lui Vulcan se întemeiau pe o lectură extrem de bogată, ce nu pare a cunoaște, în nici un caz, oscilațiile autodidactului. Tînărul student lugojean citește cu pasiune literatura realismului european, de la Balzac la Zola, de la Auerbach la Turgheniev, adică, în linii generale, literatura pe care o apreciau și junimiștii, cu rezervele de rigoare, care sînt și ale lui Popovici-Bănățeanul (nici el nu era de acord, spre exemplu, cu exagerările naturaliste ale lui Zola)[3]. Trecuseră puțini ani de cînd Maiorescu făcuse teoria romanului poporan și a realismului popular, în paginile „Convorbirilor literare". Nu înseamnă că tînărul bănățean era influențat neapărat de teoriile maioresciene expuse în *Literatura română și străinătatea*, ci numai că exista o similitudine între orientarea generală a Junimii către realism și preferințele sale. Ceea ce, pentru cîștigarea unui adept, poate însemna mult. Ne putem permite oare să vedem aici urme din eventualele indicații ale lui Slavici, implicat și el în orientarea Junimii spre realismul popular ? Ori este vorba de preferința generală a cititorilor români pentru realism, preferință încă și mai accentuată în Transilvania, unde, după numeroasele mărturii din epocă, circulau intens operele realiștilor francezi, englezi, ruși și germani, în colecțiile accesibile din *Reklambibliothek* ?

În ceea ce privește precizarea raporturilor dintre Ioan Popovici și Junimea, nu trebuie omis faptul că el se dezvoltă spiritualicește după anul 1880. Or, ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea înseamnă, în Transilvania, acceptarea și, în cele din urmă, consolidarea junimismului literar. Acum cedează și ultima citadelă latinistă — Blajul, în apropierea căruia, la Beiuș, Popovici urmase un an de liceu.

Constrîns să părăsească Transilvania, din motive și sentimentale, dar și politice[4], tînărul scriitor se oprește, în primăvara anului 1892, la București, primind modesta slujbă de ajutor contabil la Liga pentru unitatea culturală a românilor. Activitatea politică din lunile următoare — în favoarea memorandiștilor transilvăneni — nu putea provoca iritarea junimiștilor. La fel și conferința sa despre influența lui Alecsandri în Transilvania[5] — subiect la care junimiștii erau foarte sensibili. Toate acestea se întîmplau la începutul toamnei anului 1892. E de presupus că, încă din martie, odată cu sosirea în București, scriitorul va fi lucrat intens, fie compunînd lucrări noi, fie șlefuindu-le pe acelea alcătuite în Transilvania. Era, se vede, dornic de o afirmare mai substanțială, nesatisfăcut de colaborarea la revistele transilvănene. Cum pînă atunci se mișcase în cercuri literare afine Junimii, normal ar fi fost să încerce a intra în legătură cu oricare dintre membrii acesteia, în primul rînd cu Maiorescu. Dar unui asemenea pas i s-au opus, după informația dată de Maiorescu însuși, atît Slavici, cît și Coșbuc[6]. Motivele, deocamdată, nu le cunoaștem și ar fi cu totul nepotrivit să le suplinim prin speculații. Cert este însă că, la 30 noiembrie 1892, cu sau fără acordul celor doi, scriitorul îi trimite totuși o scrisoare lui Maiorescu. Istoria literară cunoaște faptul de multă vreme, deoarece chiar Maiorescu îl amintește, încă din 1895, în studiul dedicat scriitorului. Toate lucrările ulterioare despre Ioan Popovici reiau afirmația lui Maiorescu, fără însă a oferi și textul scrisorii. Dacă destinatarul nu l-a publicat, a făcut-o, probabil, din motive de ordin etic, întrucît, lucru ușor de intuit, este vorba de o tentativă de „captatio benevolentiae". Ea este însă făcută cu atîta decență și cu atîta demnitate, încît, dincolo de circumstanțe, conține afirmații cu totul îndreptățite. Scriitorul le expune atît de lapidar și cu atîta austeritate a tonului, încît aproape că dictează cititorului — lui

[3] Cf. scrisoarea lui I. Popovici-Bănățeanul către Avram Corcea, în „Educatorul", III, 1911, nr. 6, p. 111.

[4] Virgil Birou, *O scrisoare inedită a lui Ion Popovici-Bănățeanul*, în „Scrisul bănățean", XIII, 1962, nr. 1, p. 69—70.

[5] D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 109—110.

[6] Em. Bucuța, *Duliu Zamfirescu și T. Maiorescu în scrisori*. București Casa școalelor, 1944, p. 379.

BDD-A1492 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:51 UTC)

Maiorescu însuși — să nu le ia altfel decît într-un sens absolut onest. Iată acum și textul scrisorii.

Liga pentru unitatea culturală
a românilor

București, 30, nov. 1892
2 Pasagiul Român

Comitetul Central Executiv

Președenția

Stimate D-le Maiorescu,

Datorința oricărui tînăr ce trece Carpații este să vină la DVoastră și să vă aducă tributul stimei și al recunoștinței.

Dar eu m-am sfiit s-o fac.

Și abia prin poștă îndrăznesc să Vă trimit cîteva poezii. Iar omul care a tăiat larg drum în literatura noastră va ști să le aprețieze după merit.

Aș minți dacă n-aș spune că această aprețiere mi-ar fi îndemn ca să mai trimit și alte lucrări. Pentru orice ocazie însă, primiți, st. d-le Maioreseu, asigurarea distinsei mele stime și considerațiuni.

al DVoastre devotat

Ioan Popovici

D — Sale
Domnului T. L. Maiorescu, prof., deputat etc.

1(1)
(B A R, S
XVII

Ținuta morală a tînărului scriitor impune și Maiorescu, extrem de atent la lucruri de asemenea natură, prevenit și de Slavici și Coșbuc asupra talentului real al bănățeanului, îl invită la el acasă. Cum a decurs întîlnirea, criticul a relatat pe larg în articolul din 1895:

„Pe Ioan Popovici l-am văzut pentru întîia oară în decembrie 1892. Într-o scrisoare cu eticheta «Liga pentru unitatea culturală a românilor», București, 2, Pasagiul Român, și datată 30 nov. 1892, îmi trimisese cîteva poezii «spre aprețiare»[7] și eu l-am poftit la mine ca să ne înțelegem asupra lor din viu grai.

Și a venit — un tînăr de vro 23 de ani, îmbrăcat în haine de om sărac, statura mijlocie, slab la față, blond, ochii mari, albaștri, strălucitori, un surîs de sfială, dar de nespusă blîndețe, pe buzele învinețite.

M-a mirat coloarea buzelor și l-am întrebat îndată de sănătate. Mi-a răspuns că nu e tocmai tare de constituție, că un medic i-a vorbit ceva de plămîni și de o hipertrofie a inimii.

Nu părea să-și dea samă de gravitatea stării lui fizice. Sau poate își da sama și nu voia s-o arate? Și poate fiindcă își da sama, avea în toată înfățișarea lui acel aer de înstrăinare, parcă i-ar fi fost greu să ocupe un spațiu în lumea reală.

Clar și simplu, precum vorbea, fără nici o afectare, fără acea intenție de a produce efect, care strică prima impresie a multor tineri din noua generație, omul devenea îndată simpatic, și astfel s-a stabilit între noi un raport mai intim. Cel puțin, trecînd

[7] Desigur, Maiorescu are în vedere fraza celui de-al doilea paragraf al scrisorii.

BDD-A1492 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:51 UTC)

la cetirea poeziilor ce le adusese, am putut vorbi despre ele cu acea deplină sinceritate ce o întrebuinţezi numai cu oamenii în care ai încredere, şi l-am putut întreba fără indiscreţie despre viaţa lui"[8].

Ceea ce a urmat după această întîlnire se cunoaşte : în seara zilei de 16 ianuarie 1893, tînărul citeşte, la Junimea, nuvela *În lume*, ocazionînd „o sărbătoare literară"[9]. Mai tîrziu, citeşte şi *După un an de jale*. Ambele vor apărea în „Convorbiri literare" din februarie şi iulie. Nu e lipsit de interes să se precizeze că *În lume* vede lumina tiparului în chiar fruntea unui număr din „Convorbiri" : cercurilor literare româneşti li se impunea un nume nou.

Despre stsrea sănătăţii scriitorului, Maiorescu nu-şi făca iluzii, dar nici nu pierduse cu totul speranţa salvării. O căldură sufletească de foarte puţini cunoscută pare a-l lega pe mentorul Junimii de bănăţeanul sfios : „acest om trebuia ajutat şi, dacă era omeneşte cu putinţă, scăpat"[10]. Ca absolut în toate cazurile, Maiorescu cere continuarea şi terminarea studiilor, după ce, în prealabil, se informase asupra motivelor pentru care fostul student părăsise Institutul caransebeşean, de la Ştefan Velovan[11]. Aşadar, Ioan Popovici este — s-ar putea zice — trimis înapoi în Transilvania. Cum şi cu ce mijloace, încercăm să stabilim în cele ce urmează. De la Liga pentru unitatea culturală a românilor a primit un anume ajutor băneşc — faptul este sigur[12]. Dar de la Junimea şi de la Maiorescu ? „Avem motive foarte serioase să ne îndoim", susţine autorul monografiei citate[13]. Să vedem în ce măsură se probează seriozitatea motivelor care susţin acest dubiu.

După cum îndeobşte este cunoscut, Maiorescu, în înţelegere cu Socec, înfiinţase, în decembrie 1892, un premiu acordat acelor scriitori români ale căror lucrări, „pe lîngă valoarea lor, să fie în oarecare legătură cu concepţiunile caracteristice cuprinse în opera lui Eminescu"[14]. O asemenea lucrare fusese îndemnat să scrie şi Popovici. Tema , *De ce Eminescu a avut atîta înfluinţă asupra generaţiei de astăzi*[15], îi fusese sugerată de Maiorescu şi, odată ajuns în Lugoj, scriitorul începuse să lucreze intens pentru a o termina. Nu este exclus ca o anume sumă să-i fi fost avansată de Maiorescu tocmai pentru această lucrare, după cum este posibil ca suma respectivă să-i fi fost dată din cotizaţiile junimiştilor. Este iarăşi plauzibilă ipoteza potrivit căreia Maiorescu putea interveni pe lîngă Grigore Brătianu, preşedintele Ligii, pentru acordarea ajutorului. În orice caz, Maiorescu este implicat într-un fel oarecare în ajutorarea scriitorului. Altfel nu şi-ar avea rostul rîndurile din scrisoarea pe care acesta i-o trimite din Lugoj, la 20 martie 1893 : „şi mult am să vă mulţumesc DVoastre că mi-aţi făcut posibil să vin la ea [la mama sa, n. n.], cînd mai ales lipsă avea de mine"[16].

Aşadar, pe la mijlocul lunii martie, scriitorul ajunge acasă, de unde îi trimite lui Maiorescu următoarea scrisoare, care vede pentru prima oară integral lumina tiparului, ea fiind cunoscută doar fragmentar, din ceea ce au publicat Maiorescu[17] şi D. Vatamaniuc[18]. Înainte de aceasta însă — o precizare. Pregătind un fragment din această scrisoare pentru a-l introduce în studiul său, criticul junimist a operat o măruntă modificare. Ioan Popovici nici nu se gîndise să-şi publice vreodată scrisoarea, de aceea, deşi o alcătuieşte cu vădite intenţii artistice, a lăsat să se strecoare unele — după o-

[8] T. Maiorescu, *Ioan Popovici-Bănăţeanul*, în „Convorbiri literare", XXIX, 1895, nr. 10, p. 879—880.

[9] *Ibidem*, p. 884.

[10] *Ibidem*, p. 800.

[11] *Ibidem*, p. 887. Cf. şi D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 89 şi urm.

[12] D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 124—125.

[13] *Ibidem*, p. 125.

[14] Gh. Teodorescu-Kirileanu, *Cîteva date asupra lui Eminescu*, în „Convorbiri literare", XL, 1906, nr. 12, p. 1092.

[15] T. Maiorescu, *op. cit.*, p. 894.

[16] B A R, S 1(3)/XVII.

[17] T. Maiorescu, *op. cit.*, p. 892—893.

[18] D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 127, 128, 129, 132.

BDD-A1492 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:51 UTC)

pinia lui Maiorescu — erori de stil. De aceea, criticul înlocuiește pe „legitimei dorinți" cu „vorbelor", din următorul pasaj: „Mama suspină. Moșu șușcăie și geme tușind. Vremea se scurge încet, gîndurile se frămîntă și se încîlcesc. Închid ochii de multe ori, însă închegarea unor gînduri frumoase se spulberă în auzul legitimei dorinți: „D-ne, nu mă mai chinui, D-ne, stinge-mă". Intervenția lui Maiorescu e, după cum ușor se vede, rezultată din nevoia unificării tonului, a atmosferei, unitate zădărnicită o clipă de acea „legitimă dorință", care introduce o nelalocul ei expresie aparținînd stilului juridic.

Iată acum și textul scrisorii:

București, 20 martie 1893

Stimate D-le Maiorescu,

Mă veți ierta dacă, pînă acum, nu v-am scris, căci nu e vina mea.

Ajuns acasă, cu schimbarea climei, frigurile m-au luat la goană și nu-mi era că mă scuturau, ci-mi era că biata mama se bătea cu alte gînduri și nu i se mai usca fața de lacrimi. A dat D-zeu însă ca mai bine să-mi fie și d-atunci sălășluitu-s-a liniștea în casa noastră.

Dar ce liniște! O liniște înghețată. Mama — nu mai e cum a fost. Și mult am să vă mulțumesc DVoastre că mi-ați făcut posibil să vin la ea, cînd mai ales lipsă avea de mine. Părăsită de tata, după ce, în doauă rînduri, a fost lovită de apoplexie, ea, un chip de frumuseță și femeie plină de energie și viață, astăzi este cu fața brăzdată și cu mintea turburată. Abia se mișcă, speriată se uită în juru-i și, cînd vorbesc cu ea îmi face întotdeauna impresia unei fete mari care a păcătuit. Nu mai e stăpînă pre ea, afară din cale timidă, mereu își duce degetul la bărbie cînd vrea să spună ceva, ochii îi apleacă, galsul i se moaie și legătură sănătoasă între cuvintele ei abia mai găsești.

Și mi se rupe inima cînd aminte mi-o aduc cum a fost și o văd acum în ce stare se află.

Moșul meu, om de 72 ani, cojocar și bolnav, necontenit tușește și se vaită; cînd îl slăbește tusa, îi dă pe povețe și dăscălii, ba că nu ar fi trebuit să se facă așa, ci altcum, ba că, dacă ar fi urmat mama și tata sfaturile lui, ar fi ferice de ei etc.

Și astfel mîngîie pe mama de-i umple ochii de lacrimi; iar eu parcă-i citesc în suflet cuvintele: „D-ne, dă-mi putere să-i părăsesc o dată casa!".

Sara însă e mai grozavă. Sunt și eu silit sămă culc dimpreună cu ei, înainte de 9 ceasuri. Candela nu se mai stinge. Mama suspină. Moșu șușcăie și geme tușind. Vremea se scurge încet, gîndurile se frămîntă și se încîlcesc. Închid ochii de multe ori, însă închegarea unor gînduri frumoase se spulberă în auzul legitimei dorinți: „D-ne, nu mă mai chinui, D-ne, stinge-mă", a omului a cărui viață poate nici nu este alta decît un chin și pentru el și pentru alții.

Și cînd îl aud astfel, firul gîndurilor altcum se împletește.

Dar destul despre aste, pe care altundeva le veți ceti; doresc însă să vă spun că, oprindu-mă la Caransebeș, am vorbit și cu directorul Institutului și cu Ilustr. Sa Episcopul. Ambii m-au asigurat că e cu putință să fac esamenul care-l mai am și deci încă de mult am trimis Consistoriului din Caransebeș petiția necesară.

La Lugoj, s-a cetit mai de întreaga „inteligență" *În lume* — cei mai mulți însă au rămas indignați. De ce — nu mi-a spus nici unul, dau însă eu cu socoteala: fiindcă lugojenii așteaptă să fie lăudați, preamăriți etc; oameni grozav de vanitoși fiind, îndată ce nu li se scoate la ivcală „virtuțile", se supără. Și astfel, fiindcă Veta e cum e, Dinu de asemenea, lor nu le venea la socoteală să se spună că în Lugoj sunt astfel de oameni, mai ales nu — pentru că maistorimea e încitva crescută sub aripile inteligenței.

Dar eu nu dau mult pe vorbele lor și scriu mereu, mie îmi ajunge ca DVoastre să mă încuragiați, ca să merg înainte.

Cu Dl. Slavici nu știu cum mai stă lucrul, căci nu mi-a scris, iar eu nu-i scriu.

Un pui de frigură mă încălzește și acum și deci vă rog să mă iertați dacă am scris încîlcit ori confuz.

BDD-A1492 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:51 UTC)

Vă doresc sărbători fericite și vă rog să împărtășiți și st. soții sărutări de mînă, iar eu vă făgăduiesc ca la prima ocazie să vă scriu și să vă trimit mai multe.

Primiți asigurarea distinsei stime ce vă o păstrează devotat

Ioan Popovici

Prinz Eugen Gasse

(B A R, S 1(3,4)/XVII)

Cum se observă lesne, scriitorul plecase în Transilvania, între altele, și pentru a se interesa de soarta junimismului de aici. Ar fi trebuit să reia legătura cu Slavici, ale cărui relații cu Junimea treceau acum printr-un moment dificil, urmînd să-i comunice lui Maiorescu impresiile pe care i le-ar fi produs comportarea autorului lui *Budulea taichii*. Procedeul era curent între toți junimiștii, căci Junimea era direct interesată în a-și asigura coeziunea rîndurilor, prevenind orice tentativă de a o periclita.

La sfîrșitul lui aprilie, Popovici îi scrie din nou lui Maiorescu, în rînduri care au apărut în 1906[19], fiind apoi reluate și de Torouțiu[20]. Textele au fost pregătite pentru tipar chiar de Maiorescu, așa cum reiese din măruntele modificări de pe originale[21]. Însă cel mai important lucru pe care ni-l oferă acestea este însemnarea marginală a lui Maiorescu, potrivit căreia la solicitarea patetică a scriitorului de a i se trimite bani pentru a-și îngriji sănătatea, i-a răspuns prin expedierea a 500 de lei, din suma destinată „organizării seminarelor teologice din Banat"[22]. Gestul ne dispensează de orice comentarii.

Cu acești bani, Ioan Popovici va pleca la Tușnad, pentru tratament, nu însă înainte de a-i trimite lui Maiorescu o scrisoare de mulțumire, publicată și ea[23], dar după ce a fost modificată de destinatar. Așa se face că introducerea textului original, care suna astfel:

„Cum cade în vremi dogorîte pe pămîntul fript de sete o ploaie repede și îndesată, astfel mi-au căzut și mie banii (242 fl. 55) pe cari mi-ați trimis și vă rog să primiți adînca mea mulțumire"[24] a apărut în chipul următor:

„Cum cade în vremi dogorîte pe pămîntul fript de sete o ploaie repede și îndesată, astfel mi-a căzut și mie scrisoarea ce mi-ați trimes-o și vă rog să primiți adînca mea mulțumită".

Modificarea, făcută în textul autograf de mîna lui Maiorescu, urmărea să nu facă prea multă publicitate în jurul ajutoarelor materiale pe care junimiștii le acordaseră unor scriitori. Se pare însă că este nevoie să fie reamintite asemenea fapte, mai ales după ce acțiunea de denigrare a Junimii și a lui Titu Maiorescu s-a oprit și asupra acestui delicat capitol. De aceea vom preciza, în încheierea rîndurilor referitoare la acest aspect al relațiilor dintre Ioan Popovici și Maiorescu, că și pe scrisoarea al cărei text îl publicăm mai jos criticul junimist a notat: „răspuns 18/30 iunie și trimis 100 lei"[25]. Replică promptă la discreta cerere a scriitorului din misiva următoare:

Tușnad, 28 iunie 893

---

[19] *Două scrisori de la Ioan Popovici-Bănățeanul*, în „Convorbiri literare", XL, 1906, nr. 3—5, p. 278.

[20] I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. V, București, Bucovina, 1934, p. 51 și urm.

[21] B A R, S 1(5)/XVII.

[22] *Ibidem*.

[23] Vezi notele 19 și 20.

[24] B A R, S 1(6)/XVII.

[25] B A R, S 1(7)/XVII.

BDD-A1492 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:51 UTC)

Stimate Dle Maiorescu,

Sunt în Tuşnad şi că sunt aici DVoastră trebuie să vă mulţămesc.

În ajunul plecării, am primit scrisoarea DVoastre şi vă mărturisesc că adînca impresie ce a produs asupră-mi poate numai cu respunsul ce vi-l dau să se mai potolească.

La esamen[26], nu m-am înfăţişat, fiindcă nu puteam să mă înfăţişez. Vă asigur, st. Dle Maiorescu, că m-aş fi bucurat şi cel mai vesel cu aş fi fost dacă mi s-ar fi dat putinţa ca, de nu la Paşti, cel puţin la Rusalii, să mă fi putut înfăţişa la esamen.

Deci firesc lucru că nu cu vă pot spune cînd mă voi înfăţişa să-l mîntui. În cît atîrnă de la mine, să fiţi convinşi că nu voi trăgăna, numai să-mi deie o dată voie, căci altmîntrelea ce aş şi căuta în Caransebeş?

Dl. Velovanu[27] vă informează mai încolo că „îmboldit de nu ştiu cine etc".

DVoastră n-am să vă ascund nimic, dar această informaţiune nu este esactă. E adevărat că am şi eu partea mea la acei articoli[28], dar nu eu sunt autorul. Articolii scrişi mi s-au dat mie să-i îmbrac în vestmînt românesc. Acum, dacă venerabilul Consistoriu s-a supărat şi Ilustr. Sa Episcopul e indispus, nu sunt eu vina, ci vinovaţi sunt aceia cari au aruncat 120,000 fl., averea Diecezei noastre, într-o geschäfterie ce numai folos nu ne va aduce.

„Îmboldit" să fac acest lucru n-am fost de nimeni, dar fruntaşii şi toţi cîţi auziseră de „procedura financiară" în oraşul nostru — afară de popi — s-au indignat, căci nu era vorba numai de avere, dar ven. Consistoriu călcase în picioare şi un conclus al Sinodului eparhial prin care să *oprea* geschäfteria ce avea de gînd s-o facă. Aşadar nu numai fiindcă eram şi eu convins că ven. Consistoriu despectase hotărîrile Sinodului, dar şi pentru că am voit să produc în compatrioţii mei impresia că, deşi ascultător de Teologie, totuşi astfel de proceduri financiare, fie chiar ale Consist. Metropolitan, nu le aprob. Şi eu doar în Lugoj voi să trăiesc şi nicidecît lîngă ven. Consistoriu, deci era interesul meu ca lugojenii să mă ştie la un fel.

Iar dacă indignarea ven. Consistoriu va fi atît de mare, încît să nu-mi deie voie să depun esamenul, nu e nici o supărare — mă voi duce la Arad, după cum mi-a zis Dl. Brediceanu din capul locului să fac.

Vorba e că, dacă m-am amestecat în această scriere de articole în contra procedurii financiare a Consist., am făcut-o fiindcă trebuia s-o fac. De altmintrelea, st. Dle. Maiorescu, eu nu sunt scriitor de articole, n-am talent pentru aşa ceva, cum n-am pricepere în ale politicei. Puteţi fi dar liniştit, căci nici cu una, nici cu alta nu mă voi ocupa; e prea drăgălaşă literatura, încît s-o jertfesc pentru terenuri unde nu sunt acasă.

În cît e despre „făţărnicia etc", este adevărat că „dau cu poata-n baltă", cum se zice pe la noi, şi, mai ales sub impresia momentului, nu prea aleg cuvintele. Dar una v-aş ruga: să nu credeţi că am aruncat acel epitet în spatele popimii din motivul că pînă acum nu mi-au dat voie să fac esamen. L-am aruncat fiindcă togmai pe atunci se discuta la noi „procedura financiară" şi fiindcă nu era *întîiul* caz cînd ven. Consist. a tras Sinodul pe sfoară şi i-a disconsiderat concluzele, lucrînd după placul lui. Nu vreau să vă înşir cazuri şi fapte din care să vedeţi că cuvintele mele nu prea sunt neîndreptăţite, mă mărginesc însă la două, destul de caracteristice. S-a hotărît ca în Caransebeş să se ridice edificiu nou, căci în Institutul vechi nu mai era local pentru prelegeri. S-au preliminat cheltuielile, au fost însă oameni în ven. Consist. cari „în familie" au monopolizat această zidire şi Sinodul, post festum, află că aproape 10.000 fl. s-au făcut muşama. Aşa încît anul acesta, însuşi Ilustr. Sa dr. Mocsonyi a fost constrîns să ţină referentului consistorial, adecă Consist., în plenul şedinţei sinodale, una

[26] Este vorba de examenele pentru anul al IV-lea al Institutului teologic pedagogic.

[27] Ştefan Velovan (1852 — ?), profesor la Institutul teologic pedagogic din Caransebeş, simpatizant al Junimii.

[28] Este vorba de articolele apărute în gazeta „Luminătorul", referitoare la unele tranzacţii nu tocmai oneste ale Consistoriului diecezei Caransebeş şi atribuite de unii lui Ioan Popovici. Cf. pe larg D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 132—134.

BDD-A1492 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:51 UTC)

din cele mai strașnice lecții. Și, mă rog, nici bine nu i s-au recit cuvintele, pînă cînd același Dn. referent, ca să pipăie pulsul Sinodului, și aduce vorba despre geschäfteria detestabilă. Comisiunea aleasă să studieze această geschäfterie (cumpărarea unei moșii), oameni care cunoșteau locul, pădurea etc., hotărăște să *n-o cumpere*. Sinodul *unanim* primește părerea aceasta, dar, deputații n-au ajuns bine acasă, pînă cînd Consist. *cumpără* acea moșie.

Și acum acești Sfți Părinți nu trebuie tămîiați în ardei în loc de cu tămîie?

Că locul șederii l-am schimbat așa de tîrziu, pe lîngă friguri și vremea mereu ploioasă, se mai motivează și prin multe împrejurări familiare, pe care n-am voit, dar acu trebuie să vi le spun, căci cel mai nemîngîiat aș fi dacă DVoastră ați avea și cel mai mic prepus că aș fi trăgănat sau n-aș fi vrut să vin la băi. O mică datorie, părinții mei, mai ales că sunt despărțiți, n-au plătit-o. Pîriți, era să le facă esecuție, și eu nu puteam lăsa pe mama singură, cînd ea abia cu mine știe vorbi. Apoi îmi trebuiau și mie lucruri indispensabile ca să pot pleca la băi, iar mama, știind să coase, lucru firesc că nu le-a dat la cusutoreasă, dealtfel, nu mai ieșea din plîns, ba că aci mă prăpădesc, ba că eu nu mai vin acasă și cîte și mai cîte, încît, pînă ce nu am domolit-o nu am putut pleca.

Fiți asigurați, st. Dle Maiorescu, că, de puteam, aș fi plecat îndată după primirea banilor ce mi-ați trimis.

Sunt în Tușnad acum și mă bucur c-am venit aici. Aerul, apa îmi priesc de minune, pofta de mîncare mi-a crescut, respirația mi-e mai lungă și umbletul nu mă obosește cum mă obosea acasă. C-un cuvînt, simt cum mă întremez și cum prind putere, deși cura ce o fac e simplă, dar togmai aceasta mă-mbucură. La medicul băilor am fost de 2 ori, dar tot de recomandațiile primei vizite mă țin, pînă ce nu voi observa ceva schimbare în mersul boalei. Iau capsule de creosot dimineața, seara lapte de capră, peste zi lapte amestecat cu apă, hrană bună, liniște, plimbare — iată tot ceea ce trebuie să fac, căci, zicea el, mai mult hrana și aerul îmi vor ajuta, decît medicinile.

Mi-a recomandat să stau două luni, dar, deși aș sta bucuros, atîta mi-e cu neputință, căci cu banii ce-i am abia pot să stau pînă în 26 iunie st. nou. În total, vo ședea vreo 35 zile și atîta cred că îmi va ajuta.

La încheiere, vă mulțumesc, st. Dle Maiorescu, atît pentru că mi-ați făcut posibilă venirea aici, cît și pentru ultima scrisoare, care iarăși este dovadă despre interesul și iubirea ce o aveți față de mine, dîndu-mi povețe, cînd eu dau în greșeli.

Vă rog, împărtășiți sărutări de mînă stimatei soții, iar DVoastre primiți asigurarea devotamentului meu.

Ioan Popovici

Ioan Popovici
Tușnad (Fürdö)

Hotel National 11
„Convorbirile" să mi le trimită în Lugoj.

(B A R, S 1(7)/XVII)

La începutul lui august, scriitorul se află din nou în orașul natal, unde va fi primit numai numărul din iulie al „Convorbirilor", care îi tipăriseră nuvela *După un an de jale* și poezia *Pe-al lui umăr*. E puțin probabil să-i fi ajuns și numărul pe august, unde îi apăruse *Sub nuc*. La 9 septembrie, scriitorul moare, în Lugojul natal.

Pentru Junimea, care-i pierduse pe Eminescu și pe Creangă, de care se îndepărtaseră Caragiale și, parțial, Slavici, se năruia o nouă speranță. Maiorescu alcătui un necrolog din cuvinte care, sub pana lui, își păstrau întreaga valoare: „mare talent literar", „puternica intuiție originală", „semnul celui chiemat și celui ales" etc.[29]. Peste

[29] T. M., *Ioan Popovici*, în „Convorbiri literare", XXVII, 1893, nr. 6, p. 521.

BDD-A1492 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:51 UTC)

doi ani, comemorînd moartea scriitorului, criticul tipărește în „Convorbiri" poate cel mai cald portret făcut de el vreodată unui scriitor. De atunci, Ioan Popovici a intrat definitiv în istoria literaturii române așa cum l-a caracterizat criticul Junimii, individualizat prin adăugarea acelui „Bănățeanul", care i-a conferit aureola consacrării.

Nu e singurul gest venit din partea Junimii. În 1985, apare în foarte răspîndita „Bibliotecă pentru toți" un volum îngrijit și prefațat de Maiorescu. În 1898, Maiorescu nu uită să amintească, vorbind despre Victor Vlad Delamarina, „excepționala valoare" a lui Ioan Popovici[30]. Semne ale unei prețuiri profunde, toate acestea nasc întrebarea dacă nu cumva cel ce a scris *În lume* n-ar fi rămas, fără sprijinul Junimii și al lui Maiorescu, un rătăcitor fără loc în istoria literaturii noastre.

[30] T. Maiorescu, *În memoria unui poet bănățean: Victor Vlad (Delamarina)*, în „Convorbiri literare", XXXII, 1898, nr. 2, p. 115.

BDD-A1492 © 1973 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:53:51 UTC)